

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

А.М. Ященко, Н.А. Коношенко,
науковий керівник С.В. Коношенко
*Україна, Донецька область, м. Слов'янськ,
Донбаський державний педагогічний університет*

Соціально-економічні і політичні перетворення в Україні призвели до такого стану суспільства, який можна вважати перехрестям, де незалежність, демократія, входження у світове співтовариство цивілізованих держав зіткнулись з негативними аспектами нової економічної дійсності - корупцією, соціальною незахищеністю, незадовільним медичним обслуговуванням, не тільки дорослі, а й діти переживають непростий період соціальної адаптації до нестабільних та суперечливих процесів у суспільстві. Наслідками соціальної дезадаптації все частіше стають дитячі злочинність, проституція, алкоголізм, наркоманія, нервово - психічні відхилення.

Сьогодні проблема соціальної дезадаптації є предметом дослідження в соціології, психології, педагогіки. У педагогічній науці дослідженню прояву дезадаптації різних категорій дітей і молоді присвятили свої праці Ю. Александровський, Ф. Березін, Л. Дзюбко, С. Коношенко, Н. Максимова, Л. Міщик, О. Новікова, І. Сабазнадзе та ін. Проте проблема розв'язання дитячої конфліктності у навчально-виховних взаємовідносинах залишається актуальною.

Саме тому метою статті є висвітлення проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до успішного подолання міжособистісних конфліктів, що виникають між соціально дезадаптованими учнями та оточенням. Гуманізація навчально-виховного процесу вимагає від педагогів відмовитися від традиційних педагогічних реакцій на порушення дезадаптованими дітьми порядку і режиму, які визначалися репресивністю і не запобігали розв'язуванню конфліктів. Вижити репресивність дуже складно. Через загострення міжособистісних протиріч з вихованцями багато педагогів не бачать іншого виходу, крім застосування покарань. Але мета педагога як вихователя і керівника полягає не в тому, щоб отримати перемогу, нав'язати дитині своє рішення, а, навпаки, укріпити її волю і розум, пробудити добрі почуття. Безконфліктна педагогіка вимагає від педагога творчого підходу, високої комунікативної компетентності, подолання стереотипів авторитарної педагогіки [2].

Враховуючи можливість психологічних втрат, емоційних зривів у дезадаптованих дітей, досвідчений педагог у крайніх випадках вступає з ними в конфронтацію. Часті зіткнення з вихованцями - серйозний показник низької педагогічної культури. Переживання і осмислення гострих комунікативних ситуацій виступають передумовою удосконалення психолого-педагогічної культури педагога. Культура вирішення міжособистісних конфліктів має в першу чергу виховне, але крім того і важливе дидактичне значення. Так, закордонні вчені пов'язують високу результативність японської системи освіти з умінням вчителів уникати зіткнень з дітьми, знаходити в проблемних ситуаціях компромісні рішення [6, с.23].

К. Платонов дає таке визначення поняттю „конфлікт”: конфлікт - це вид спілкування, в основі якого лежать реальні або ілюзорні, об'єктивні або суб'єктивні в різній мірі усвідомлені суперечності в цілях особистостей, що спілкуються, при спробах їх вирішення на фоні гострих емоційних станів [5, с.74]. Існує багато інших визначень конфлікту, і всі вони підкреслюють наявність протиріччя, яке приймає форму суперечності.

Педагогічний конфлікт є складний процес, який виявляється у різних формах і має різні наслідки. До основних форм конфліктної поведінки дезадаптованих вихованців можна віднести: зухвалі дії і вчинки (неслухняність, грубість, порушення дисципліни); некоректне вираження незгоди; різка критика вчинків і дій педагога; скрите протистояння (ігнорування педагогічних вимог, пропуск занять); пасивний протест (сльози, мовчазне відчуження); провокаційні дії і вчинки („каверзні питання”, вчинки з метою докучити педагогу).

Відомо, що ініціатором педагогічного конфлікту може виступати не лише дезадаптований вихованець, а й сам соціальний педагог. Його конфліктогенні прояви також відрізняються різноманітністю: попрання достоїнства, грубість, наклеювання ярликів; публічна компрометація дитини; прямий диктат („Я сказав, значить, так і роби”); залякування („Ти дуже пожалкуєш про це!”) та багато інших.

Наведений вище перелік достатньо типових конфліктогенних вчинків є порушенням принципів педагогічної етики, невмінням будувати навчально-виховні взаємовідносини на ненасильницькій рівнопартнерській основі. Конфліктогенна поведінка педагога представляє небезпеку не лише тому, що веде до загострення взаємовідносин з дітьми. Образ дій, вчинки наставника сприймаються ними як допустима модель поведінки дорослими, що карають, виробляє звичку до насилля у дітей [4, с.53].

Щоб цього не трапилось, соціальному педагогу необхідно бути вимогливим і терплячим, принциповим і гнучким, об'єктивним і доброзичливим. Відповідальність за негативні наслідки конфліктів лежить на спеціалісті. Безумовна повага до особистості дитини, адекватний рівень самоповаги, самоаналіз і самоконтроль - необхідні передумови формування навичок ефективної поведінки педагога у конфліктних ситуаціях.

В. Журавльов виділяє три типи конфліктогенних ситуацій [1, с. 99]:

- конфлікти діяльності, що виникають у зв'язку з виконанням навчальних завдань, успішністю, позашкільною діяльністю;
- конфлікти поведінки (вчинків), що виникають через порушення учнями правил поведінки на заняттях, а також за межами учбового закладу;
- конфлікти відносин, що виникають у сфері емоційно - особистісних відносин учнів і викладачів у сфері їх спілкування у процесі педагогічної діяльності.

В залежності від того, наскільки ефективним буде управління, наслідки конфлікту стануть позитивними або негативними. Це в свою чергу вплине на виникнення наступних конфліктів. Подолання конкретного конфлікту - не самоціль, а черговий етап у самовдосконаленні системи взаємовідносин і особистого розвитку дезадаптованих вихованців. Лише єдність стратегії і тактики забезпечує оптимальний вибір технології управління педагогічними конфліктами.

Можна вважати доцільною типологію стратегій управління конфліктами, яка запропонована американськими вченими Р. Блейком і Д. Моутрном [6, с.125]. Якщо взяти за основу їх концепцію, можна виділити наступні педагогічні стратегії управління міжособистісними конфліктами: пристосування, відвертання, відступ, компроміс, співробітництво, домінування. Розглянемо особливості їх прояву в конфліктній взаємодії.

1. Пристосування до індивідуальної своєрідності соціально дезадаптованих вихованців забезпечує міжособистісну гармонію. Згідно цієї стратегії соціальному педагогу необхідно приймати дезадаптовану дитину такою, якою вона є, - в'ялою і рухливою, врівноваженою і запальною, впертою і поступливою. Суть пристосування полягає в багатосторонній орієнтації педагога в ситуації спілкування і адаптації до комплексу особистих проявів цих вихованців.

Австралійські вчені Х. Корнеліус і Ш. Фейр зазначають, що спілкування з такими вихованцями вимагає від педагога знань їх болючих точок і гнучкої тактики,

уміння своєчасно знімати емоційне напруження, уміння передбачати конфлікти, слідкувати за появою конфлікту [3, с. 37].

2. Соціальний педагог, який притримується стратегії відвертання, намагається відійти від конфлікту. Ця стратегія може бути використана, якщо предмет розходження не має для педагога великої цінності, якщо ситуація може вирішитися сама собою, якщо зараз немає умов для ефективного вирішення конфлікту, але через деякий час вони з'являться. Спонтанно виникаюча агресивність нейтралізується підкресленою витримкою педагога, вмилім відвертанням уваги від проблеми. Несподівані реакції - жарт, демонстративне мовчання - діють на „бунтаря” більш протверезуючи, ніж нотація і дисциплінарні санкції.

3. Стратегія відступу. Інколи соціальний педагог помиляється в своїх рішеннях, в інтерпретації поведінки вихованця, тлумаченні його намірів. Своєчасний відступ, відмова від вибраної тактики, визнання своєї помилки, випереджаюча самокритичність, знімають напруження. Крок назад, який робить педагог, запобігає ескалацію напруження.

4. Компроміс. Цей стиль характеризується прийняттям точки зору іншої сторони, але лише до певної міри. Здібність до компромісу в педагога високо ціниться, так як зменшує недоброзичливість і дозволяє відносно швидко вирішити конфлікт. За рахунок часткових втрат соціальний педагог виграє в головному. На особистому прикладі педагога дезадаптовані діти вчать культурі узгодження своїх інтересів з потребами і бажаннями інших.

5. Домінування. Педагог намагається заставити вихованця прийняти свою точку зору, його не цікавить думка інших. Цей стиль пов'язаний з агресивною поведінкою, для впливу на дітей тут соціальний педагог використовує владу, основу на пригніченні. Цей стиль може стати ефективним у надзвичайних обставинах, наприклад у ситуаціях загрози психічному або фізичному здоров'ю дітей.

Оскільки домінування приваблює негайністю педагогічного ефекту, багато педагогів зловживають цим способом управління конфліктом. Зловживання цією стратегією обертається репресивністю педагога, коли за будь-яким порушенням режиму ідуть слідом педагогічні санкції. На думку психологів, тяжіння до власних рішень видає байдужість до міжособистіх відносин [6, с. 101].

6. Співробітництво. При цій стратегії педагог і дитина визнають право одного на власну думку і готові її зрозуміти, що дає їм можливість проаналізувати причини суперечності і знайти прийнятний для всіх вихід. Соціальний педагог, який спирається на співробітництво, не намагається досягти своєї мети за рахунок інших, а шукає вирішення проблеми.

Отже, з метою успішного подолання міжособистісних конфліктів педагогам необхідно приймати кожне непорозуміння з соціально дезадаптованими дітьми як серйозну психолого-педагогічну проблему, необхідно творчо підходити у виборі технології управління конфліктом, враховувати індивідуальні, вікові особливості вихованця, рівень його культури, актуальний емоційний стан, схильність дитини до невротичних реакцій, об'єкт конфлікту і умови його протікання, особисті психологічні і професійні можливості педагога і рівень його авторитетності. Перспективними завданнями досліджень у цьому напрямку нам вбачається формування в педагогів особистісних рис характеру, професійних знань, умінь і навичок, необхідних для попередження і подолання серед соціально дезадаптованих дітей міжособистісних конфліктів.

Література

1. Журавлев В. И. Основы педагогической конфликтологии / Журавлев В. И. – М. : Рос. пед. об-во, 2005. 184 с.

2. Коношенко С.В. Реабілітаційна робота з соціально дезадаптованими підлітками в умовах регіону: монографія. Слов'янськ: Печ. двор, 2009. 251 с.

3. Корнеліус Х., Фейер Ш. Выиграть может каждый. Как решать конфликты. М., 1992. 242 с.
4. Максимова Н.Ю. Воспитательная работа с социально-дезадаптированными школьниками: метод. реком. К.: ІЗМН, 1997. 136 с.
5. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий. М., 1984. 174 с.
6. Спиваковская А.С. Популярная психология для родителей. СПб.: Союз, 2007. 154 с.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ К ВНЕДРЕНИЮ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДЕТСКОМ ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ: СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Е.Н. Василенко,
научный руководитель О.И. Рассказова
*Украина, г. Харьков,
Харьковская гуманитарно-педагогическая академия*

В современных условиях наблюдается существенное ухудшение здоровья молодого поколения в связи с негативным воздействием психофизических нагрузок, стрессогенностью окружающей среды, недостаточным вниманием к вопросам сохранения здоровья детей и молодежи в учебно-воспитательном процессе образовательных учреждений. Обострение проблем сохранения здоровья детей и молодежи выдвигает новые требования к профессиональной подготовке будущих социальных педагогов – специалистов, в обязанности которых входит приобщение молодого поколения к здоровому образу жизни, закрепление здоровьесберегающего поведения у подрастающего поколения.

Формирование соответствующих знаний, умений и навыков будущих специалистов необходимо обеспечивать во время обучения в высшем учебном заведении, повышая их грамотность в области сохранения и укрепления духовно-нравственного, социального, физического и психического здоровья воспитанников и учащихся, пропаганды здорового образа жизни, популяризации среди детей и молодежи физического воспитания и спорта. Компетентная здоровьесберегающая деятельность студентов – будущих социальных педагогов предполагает овладение ими соответствующими здоровьесберегающими технологиями и освоение навыков применения таких технологий на практике.

Сегодня понятие «здоровьесберегающие технологии» рассматривается в исследованиях Т. Бычковой, М. Безруких, А. Бутакова, Е. Пужаевой, М. Смирнова, И. Соколовой, В. Сонькина, И. Чупахи и др. Разрабатываются основы внедрения здоровьесберегающих образовательных и медико-педагогических технологий в учебно-воспитательный процесс учебных заведений (М. Булатова, В. Волканова, А. Куц, А. Рудакова, Г. Рычкова, В. Стасенко, Ю. Усачева и др.).

Проблемы профессиональной подготовки социальных педагогов как субъектов социального воспитания молодого поколения в последнее время стали предметом глубоких научных исследований как в Украине (О. Беспалько, Г. Вайнола, И. Зверева, А. Капская, Л. Коваль, А. Лактионова, Л. Мищик, В. Полищук, С. Харченко и др.), так и в России (А. Мудрик, В. Бочарова, М. Галагузова, Ю. Галагузова, И. Зимняя, Е. Холо-